

17.2.2020

Eduskunnan sivistysvaliokunta

**Asiantuntijapyyntö OPH-282-2020 / Sivistysvaliokunnan kuulemispyyntö 19.2.2020 klo 11:30
kansalaisaloitteeseen: Lasten ja nuorten syrjäytymiseen johtaviin ongelmiin puuttuminen
alakouluissa (VN/6380/2018)**

Aloite

Aloitteessa (VN/6380/2018) esitetään lakia, jonka mukaan jokaisessa suomalaisessa alakoulussa olisi oltava ”terapeuttisia valmiuksia omaava”, ”eheyttävään ja parantavaan lastensuojelutyöhön” kykenevä aikuinen. Kyseisen aikuisen tulisi olla paikalla päivittäin ja kyetä ”omalla elämäntaitoja valmentavalla ohjauksellaan ennaltaehkäisemään muun muassa koulukiusaamista ja muita turvallista koulunkäyntiä haittaavia ongelmia”.

Muutoksella tavoitellaan oppilaiden ongelmien ennaltaehkäisyä ja varhaista puuttumista mahdollisiin ongelmiin, päämääränä lasten ja nuorten syrjäytymisen vähentäminen. Muutoksella tavoitellaan myös opettajien ”henkisen taakan vähentämistä ja opetuksen tason parantumista”.

Lausunto

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) tarkoituksena on edistää oppilaan ja koko kouluyhteisön hyvinvointia, huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä ja oppilaiden osallisuutta itseään ja kouluyhteisöä koskevissa asioissa. Lain tavoitteena on turvata varhainen tuki sitä tarvitseville sekä oppilashuoltopalvelujen yhdenvertainen saatavuus ja laatu. Varhain tarjotun riittävän tuen tavoitteena on ehkäistä pulmien syventymistä ja mm. vähentää lastensuojelun ja muiden korjaavien palvelujen tarvetta. Oppilashuollon kokonaisuuteen sisältyvät opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, joita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä kouluterveydenhuolto.

Paikallisia opetussuunnitelmia määrittelevän Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) mukaan: *Oppilailla on yhdenvertainen mahdollisuus saada ohjausta sekä tukea kehitykseensä ja oppimiseensa sekä yksilöinä että ryhmän jäseninä. Yhteisössä arvostetaan hyväntahtoisuutta ja ystävällisyyttä. Kiusaamista, väkivaltaa, rasismia tai muuta syrjintää ei hyväksytä ja epäasialliseen käytökseen puututaan. Koulutyössä pyritään arjen ennakoitavuuteen ja kiireettömyyteen. Kuulluksi tuleminen ja oikeudenmukaisuuden kokemus rakentavat luottamusta.*

Rauhallinen ja hyväksyvä ilmapiiri, hyvät sosiaaliset suhteet sekä ympäristön viihtyisyys edistävät työrauhaa.

Jotta edellä mainittu normi toteutuu koulun arjessa, tulee opetuksen järjestäjällä Perusopetuslain 37 pykälän mukaan olla opetuksen järjestämismuoto huomioon ottaen riittävä määrä opettajan virkoja tai työsopimussuhteisia tehtäviä. Lisäksi oppilailla on Oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa määritelty oikeus psykologi- ja kuraattoripalveluihin, jotka opetuksen järjestäjän (eli yleisimmin kunnan) on järjestettävä siten, että oppilas voi tarvittaessa päästä keskustelemaan henkilökohtaisessa tapaamisessa joko psykologin tai kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä koulun työpäivänä. Kiireellisessä asiassa tapaaminen on järjestettävä joko yhteydenotto- tai sitä seuraavana työpäivänä. Asian kiireellisyydestä neuvotellaan yhdessä oppilaan ja/tai hänen huoltajansa kanssa.

TEA-tiedonkeruun (THL, 2019) mukaan psykologi- ja kuraattoripalvelujen saatavuus on kaikilla lain soveltamisalan piirissä olevilla koulutusasteilla erittäin hyvä, joskaan tiedonkeruun luvut eivät kerro saatavilla olevien palvelujen määrästä tai laadusta. Koulun psykologi- ja kuraattoripalvelut ovat kuitenkin lakisääteisiä, joten kuntien tulisi lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamiseksi ensisijaisesti huolehtia niiden vahvistamisesta sekä siitä, että esimerkiksi laissa säädetty ensisijainen opiskeluhuollon toimintatapa eli yhteisöllinen oppilashuolto (ml. koulujen kiusaamisen ja häirinnän vastainen työ) olisi koulun arjessa mahdollista.

Opetushallituksen kouluille tekemä uusin kiusaamisen vastaisen työn opas julkaistaan maaliskuussa 2020. Opetushallitus jakaa myös valtionavustuksia (vuonna 2020 kokonaisuudessaan noin 12 milj. €) opetustoimen ja varhaiskasvatuksen henkilöstön täydennyskoulutuksiin esimerkiksi oppilaiden hyvinvoinnin, osallisuuden ja turvallisuuden (ml. kiusaaminen, häirintä, väkivalta, ulkopuolisuus) teemoille. Opetus- ja kulttuuriministeriön uudessa Oikeus oppia toimenpideohjelman (kokonaisuudessaan noin 300 milj. €) keskiössä ovat hyvinvoinnin, osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja oppimisen tuen asiat.

Opettajien ja yllä kuvattujen oppilashuollon työntekijöiden lisäksi opetuksen järjestäjällä voi olla tuntiopettajia, koulunkäyntiavustajia ja/tai muuta henkilöstöä. Tarpeen mukaan koulujen toimintaa tukemaan voidaan palkata tai toisen hallinnonalan piiristä jalkauttaa myös muuta, ns. terapeuttiset valmiudet omaavaa henkilöstöä. Näin on toimittu esimerkiksi Turussa, jossa nuorisopsykiatristen läheteiden voimakkaan kasvun vuoksi kouluille päätettiin kohdentaa erityissairaanhoidon puolelta 10 psykiatrisen sairaanhoitajan työpanos. Psykiatristen sairaanhoitajien katsottiin mahdollistavan nuorille viiveetöntä apua ja vahvistavan oppilaitosten opiskeluhuollon palveluita. Toiminnan vaikuttavuuden koe-kontrolli-vertailututkimuksen tulokset eivät ole vielä valmistuneet, mutta nuorisopsykiatristen läheteet ovat vuoden kokeilun aikana vähentyneet jo 35 prosenttia.

Nuorisopsykiatrian vastuualuejohtaja Kim Kronströmin mukaan toiminnasta sekä kouluilta että myös perheiltä ja nuorilta saatu palaute on ollut varsin myönteistä (tiedonanto 5.2.2020). Tärkeänä Kronström pitää sitä, että kouluilla toimivat ammattilaiset kiinnittyvät jonkun jo olemassa olevan toimialan piiriin ja kykenevät siten moniammatilliseen yhteistyöhön lapsia ja nuoria kasvattavien, opettavien ja hoitavien asiantuntijoiden kanssa.

Yhteenveto

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja oppimisen tukeminen ja sitä kautta myöhemmän mahdollisen syrjäytymisen vähentäminen on sosiaalisesti kestävä kehityksen näkökulmasta yksi yhteiskuntamme tärkeimmistä tehtävistä. Pääministeri Marinin hallitusohjelman tavoitteena on vahvistaa oppilas- ja opiskelijahuollon palveluja kaikilla kouluasteilla, päämääränä saada lapsille ja nuorille heidän koulunkäyntinsä ja hyvinvointinsa kannalta tarpeellista ja välttämätöntä tukea. Kaiken kaikkiaan lasten ja nuorten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen, ongelmien ennaltaehkäiseminen ja mahdollisimman varhainen puuttuminen ovat kustannustehokkaita keinoja vähentää viimesijaisten palveluiden kohoavia kuluja.

Kansalaisaloitteessa ehdotetulla lainmuutoksella säädettäisiin kouluille palkattavasta ”terapeuttisen valmiudet omaavasta aikuisesta”. Vuonna 2013 asetettu Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki velvoittaa jo nykyisellään kuntia ja muita opetuksenjärjestäjiä tarjoamaan jokaiselle oppilaalle hänen tarpeidensa mukaiset psykologi- ja kuraattoripalvelut. Lisäksi kouluilla on lakisääteinen mahdollisuus palkata myös muita, perusopetuslain, oppilas- ja opiskelijahuoltolain ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden määrittämän toiminnan (ml. hyvinvoinnin ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen, sosioemotionaalisten ongelmien ennaltaehkäiseminen, fyysinen ja psyykkinen turvallisuus ja osallisuus) kannalta välttämättömiä ammattilaisia.

Opetushallituksen näkemyksen mukaisesti ensisijaista olisi huolehtia jo olemassa olevien asiantuntijoiden osaamisesta ja palvelujen toteutumisesta siten, että ne tukevat ja vahvistavat jokaisen lapsen ja nuoren hyvinvointia, oppimista ja yhteisöllisyyden taitoja.

Valmistelija

Niina Junttila, opetusneuvos (perusopetus ja varhaiskasvatus),
kasvatuspsykologian professori (opettajankoulutus)

Opetushallitus